

Dit boek gaat over mensen

Angelo Schuurmans

met Marloes Berghege

Dit boek gaat over mensen

Een vluchtelingenopvang die grenzen verlegt

Meer weten? Vind de auteur: @angeloschuurmans

ISBN 978-90-492-0585-0

ISBN 978-94-023-2539-3 (e-book)

ISBN 978-90-492-1173-8 (audio)

NUR 320

Omslagontwerp en -beeld: Odilo Girod
Vormgeving binnenwerk: Steven Boland

© 2026 Angelo Schuurmans en Marloes Bergehe
en Meulenhoff Boekerij bv, Amsterdam

De uitgever heeft ernaar gestreefd alle rechten van derden te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen contact opnemen met Meulenhoff Boekerij bv, Amsterdam.

De verhalen in dit boek zijn in goed overleg met de hoofdpersonages opgeschreven. Kon dit niet of voelden mensen zich er niet prettig bij, dan zijn er bewust een aantal karakteristieken gewijzigd of verwijderd en/of fictieve elementen toegevoegd.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd bestand, of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Tekst- en datamining van (delen van) deze uitgave is uitdrukkelijk niet toegestaan.

All rights are reserved, including those for text and data mining, AI training and similar technologies.

*'The Arabs used to say,
When a stranger appears at your door,
feed him for three days
before asking who he is,
where he's come from,
where he's headed.
That way, he'll have strength
enough to answer.
Or, by then you'll be
such good friends
you don't care.'*

– Naomi Shihab Nye –

Inhoudsopgave

Wie ik was	II
Proloog	13
Een andere wereld	21
Naar Leros	23
Wat kunnen we doen?	28
De regels van Leros	30
Twee broers uit Afghanistan	36
Dansen in een tentenkamp	41
Station Arnhem	44
Mijn grens	48
De diepte in	53
Het kerstdiner	55
En nu?	59
Altijd weer die vluchtelingen	61
Oss Verwelkomt Vluchtelingen	63
Taallessen	70

INHOUDSOPGAVE

Een gesloten plek	73
Meet & eat	75
Negatief gezeik	80
Een doodgewone puber	84
Hiep hiep hoera	86
Meer overeenkomsten	91
Oei, ik groei	95
Huis van Damascus	99
Naar Jordanië	109
De grenzen van het helpen	122
Geen vrouw. Ook geen kinderen.	126
Wie vangt ons dan op?	129
Voor elkaar zorgen	134
Kansarm	139
Clash van culturen	146
Samenredzaamheid	152
De regels van Fadiha	156
De Turkse buren	159
Nieuwe grond	163
De nieuwe opvang	165
Bewonersraad	169
Een cadeautje voor de buurt	171
Overplaatsingen	174
Oud en nieuw	180
Sami	182
Een onzekere toekomst	192
Lhbt+ safe space	197
Keuzes maken	202
Verhuizen	204
Een nieuw hoofdstuk	210
De balans tussen idealisme en realiteit	214

Wat als ze bij mij over de schutting springen?	216
Systeem versus gevoel	221
Mirwais	228
Bewoners aan het roer	235
Mijn burgemeesterssalaris	240
Mensenwerk	244
Wie ik ben	249
Tijdslijn	257
Dankwoord	259

Wie ik was

Nog niet zo heel lang geleden waren vluchtelingen een enorm ‘ver-van-mijn-bedprobleem’. Het was iets waarover ik op het nieuws hoorde. Ik zag de schreeuwende krantenkoppen. Dat ze niet positief waren, viel me ook op. Maar daar bleef het voor mij bij. Ik deed er niets mee, verdiepte me er niet in, en ik wist niets van het Nederlandse systeem rondom opvang of integratie.

Nu run ik met mijn stichting een opvang in het zuiden van het land. We vangen structureel vijfhonderd mensen op, en dat doen we op een (voor Nederland) innovatieve manier. Hoe ik van passief naar actief ben gegaan, en waarom, lees je allemaal in dit boek. Om dat beter te begrijpen is het goed als ik wat meer over mezelf vertel. In dit geval, over wie ik was voordat ik dit allemaal ging ondernemen.

In vogelvlucht: ik ging op mijn achttiende naar de Nederlandse Filmacademie in Amsterdam. Nadat ik die had afgerond, volgde ik een acteursopleiding aan het Stella Adler Conservatory in Los Angeles (waar ik vervolgens nog jaren bleef hangen voor werk en de liefde).

Als acteur is het je werk om iedereen te kunnen zijn. Hoewel je persoonlijke mening en levenservaringen belangrijk zijn om je te kunnen verbinden met je personage, werken je vooroordelen altijd tegen je. Daarom leerde ik al

snel om die achterwege te laten. Om de wereld te beleven en te zien door andere ogen. Het proces om daar te komen, begint met een leeg papiertje. Wie is deze persoon? Waarom denkt en handelt iemand op een bepaalde manier, waar komt dat vandaan? Blanco er ingaan en iets onderzoeken vanuit nieuwsgierigheid. Tijdens mijn beide studies benaderde ik nieuwe verhalen op die manier en dat heeft me gevormd. Je zou kunnen zeggen dat het voor mij een manier van denken is geworden.

En toen kwam het bepalende moment dat ik naar Griekenland ging om als vrijwilliger vluchtelingen te helpen. Eenmaal terug in Nederland wilde ik meer doen voor deze groep mensen, dus begon ik me te verdiepen in het Nederlandse systeem voor opvang en integratie. Hoe meer ik te weten kwam, hoe meer vragen ik had. En hoe meer vragen ik had, hoe sterker het gevoel werd dat dit ook anders kan. Dus ging ik het anders doen. In dit boek vertel ik over dat hele proces. Van de eerste vonk tot het opzetten van een opvang op een andere manier, en alle realitychecks die daarbij hoorden. Want mijn god, wat zijn dat er veel geweest... Maar nog belangrijker, in dit boek wil ik je meenemen voorbij de headlines en de snelle meningen. Ik wil laten zien hoe het écht is om vluchtelingen op te vangen in Nederland. Eerlijk en realistisch. Het is geen pleidooi voor dé oplossing, want die bestaat niet. Wel een zoektocht. Naar wat menselijkheid en menselijke waardigheid betekent. Naar hoe we kijken naar 'de ander'. En naar wat er mogelijk is als je de wereld eens niet benadert vanuit angst of (voor)oordeel, maar vanuit nieuwsgierigheid. Dit boek is een uitnodiging daartoe.

Proloog

APRIL 2022

‘Er zijn net twee volle bussen met asielzoekers afgezet in de kantine van het gemeentehuis. Kun je hierheen komen?’

Bijna als vanzelf keer ik mijn fiets om. ‘Ik ben er over een paar minuten,’ zeg ik tegen de wethouder. Terwijl ik harder begin te fietsen, valt het mij op dat ik niet eens verbaasd ben over wat hij mij zojuist heeft verteld. Vanaf het moment dat ik me ben gaan inzetten voor vluchtelingen en als vrijwilliger in Griekenland urenlang mensen van een boot af hielp, heb ik geleerd dat een situatie per seconde compleet kan veranderen. Het enige wat ik zeker weet is dat niets zeker is.

In het gemeentehuis tref ik een complete chaos aan. Overal zitten mensen, een vrouw met een witte hoofddoek huilt onophoudelijk, er rennen kinderen rond en in het midden staat de wethouder, die met een vertaalapp probeert te achterhalen waar deze mensen vandaan komen en, nog belangrijker, waarom ze in Oss zijn afgezet.

Hij heeft niet veel tijd nodig om me bij te praten, want tot nu toe zijn er nog geen antwoorden. En nog iets vreemds: er is de mensen al eten en drinken aangeboden, maar de meesten willen niets. Over dat laatste kan ik meteen duidelijkheid geven. Het gros van de groep is Arabisch, ik herken de taal die ze spreken, en het is ramadan. Ze willen nu misschien niks eten, maar over een uurtje is dat wel anders. Ik spreek een beetje Arabisch en kom er door wat vragen te stellen achter dat deze mensen in Ter Apel op een bus zijn gezet. Eén man is zeer bezorgd, want zijn vrouw en zijn kinderen zijn in een andere bus geplaatst en die bus is niet aangekomen. Ik beloof hem dat we erachteraan gaan.

Vanuit Ter Apel dus. Maar waarom? Oss heeft op dit moment alleen een opvang voor Oekraïners. Er is helemaal geen azc of crisisnoodopvang voor asielzoekers. In Nederland worden deze twee groepen streng gescheiden door de verschillende procedures die zij doorlopen. Dus het is op zijn minst vreemd te noemen dat hier nu twee bussen vol asielzoekers uit Ter Apel zijn aangekomen.

‘Angelo, kom je even mee?’ De veiligheidsadviseur van de gemeente begeleidt me naar de keuken van het gemeentehuis, waar ik kennismaak met wat nu het crisisteam is. Samen met de burgemeester proberen we een oplossing te bedenken. Het begint al laat te worden, dus voor deze mensen moet zo snel mogelijk een slaappleats geregeld worden. Een paar in een hotel hier, een gezin in een hotel daar. Ik hoor zelfs hotels in Zwolle als optie voorbijkomen. Ik denk aan alle kleine kinderen die op dat moment in de hal zitten. Ze zouden eigenlijk allang in bed moeten liggen. Als er nu nog een plek voor ze moet worden gevonden en een busreis daarnaartoe georganiseerd, dan vrees ik dat ze een lange nacht tegemoet gaan. En morgen dan? Nee, dit kan niet.

‘Waarom vangen we ze niet op aan de overkant van de straat, in de opvang voor Oekraïners?’ opper ik. Het blijft stil. ‘Al is het maar voor een paar nachtjes. Dan hebben ze in ieder geval zo snel mogelijk allemaal een bed.’

Het is verre van ideaal, dat weet ik. Het voormalige belastingkantoor in het centrum van Oss stond drie weken geleden nog leeg. Sinds we de sleutels hebben is onze stichting, Thuis in Oss, non-stop bezig geweest met poetsen, muurtjes verven, gedoneerde meubels een plek geven en bedden in elkaar zetten. Waar we eerst nog dachten dat we alles af zouden krijgen voordat de eerste Oekraïners zouden arriveren, hebben we die ambitie inmiddels laten varen. De Oekraïners die er al zijn, staan nu zelf ook met een kwast in de hand. Het wordt iedere dag weer pijnlijk duidelijk dat we nog niet bepaald grip hebben op deze nieuwe situatie. Toch is de sfeer er wel al fijn. We doen het samen. En ik weet zeker dat de Oekraïners die nu misschien al liggen te slapen, deze mensen ook zouden verwelkomen. Er is immers nog plek, we hebben bedden over. Al moeten we die dan nog wel uit het plastic halen en in elkaar zetten. Maar als we ons met z’n allen even kwaad maken, dan moet dat lukken. Toch? De rest van het crisisteam moet toegeven dat zij ook geen betere oplossing hebben. Dat is voor mij het startsignaal: ik ren naar de overkant van de straat om bedden te tellen en te inventariseren of het wel echt mogelijk is. Tegelijkertijd bel ik mijn moeder.

‘Mam, wat ben je aan het doen? Kun je nu naar het gemeentehuis komen? Het kan zomaar zijn dat we zo meteen tachtig mensen moeten laten oversteken naar de opvang en in kamers moeten indelen. Ik heb je hulp hierbij nodig. En vraag ook maar een paar vrijwilligers om te komen. Het is crisis, geloof ik.’

Mijn moeder heeft waarschijnlijk honderd vragen en ik weet dat ze die nog wel gaat stellen, maar ze voelt de urgentie en houdt het bij: 'Ik kom er nu aan.'

Zo snel als ik kan, loop ik de lege kamers langs en tel de stretchers die nog in plastic ingepakt staan. We hebben genoeg plek. Ik haast me terug naar het gemeentehuis, waar in de keuken het voltallige crisisteam druk aan het bellen is.

'Het kan!' roep ik opgetogen zodra ik ieders aandacht heb. Wederom valt er een stilte. Ik zie hun bezorgde blikken en ik kan wel raden wat ze denken. In heel Nederland is sinds de start van de Oekraïne-oorlog ingezet op gescheiden opvang van mensen uit Oekraïne en mensen die de reguliere asielprocedure moeten doorlopen. 'Als we met zijn allen bedden uitklappen en helpen iedereen een kamer toe te wijzen, hebben we die kinderen voor middernacht in bed, daarna zien we wel weer verder,' dring ik aan. De anderen denken na. Iedereen weet dat dit de meest praktische, voor de hand liggende oplossing is. Er zijn tachtig mensen die ergens moeten slapen en aan de overkant van de straat staan tachtig bedden. De burgemeester stemt uiteindelijk toe. Vandaag maken we in Oss geen onderscheid.

'Jullie blijven in ieder geval vanavond hier,' vertellen we de families, die inmiddels al uren wachten op een beslissing over hun lot. De aanwezige ambtenaren beginnen met inventariseren: wie hoort bij wie en hoe groot zijn de gezinnen? Aan de overkant arriveren de eerste vrijwilligers die aan de slag gaan met het vegen van de leegstaande kantoren en het monteren van 320 wielmpjes aan de nieuwe stretchers. De Oekraïners die al bij ons wonen, slaan ook de handen ineen en helpen net zo hard mee. Mijn moeder stelt met vrijwilligers Irene en Janne een lijst op met een kamerindeling en ontfermt zich vervolgens over de vrouw met

de witte hoofddoek, die nog altijd alleen maar kan huilen. Later blijkt dat ook zij gescheiden is van haar gezin.

Als ik even later door het pand loop, zie ik de wethouder die mij een paar uur eerder belde op zijn knieën met een schroevendraaier een bed in elkaar zetten. Sommige Oekraïners lopen in hun pyjama, omdat ze al lagen te slapen. Iedereen helpt. We doen dit samen en het voelt als pure magie. Allemaal mensen die begrijpen hoe belangrijk de zekerheid van een schoon en veilig bed is.

Het is middernacht en we zijn klaar. De bedden staan, iedereen is op zijn kamer. De huilende vrouw was zo ontroostbaar dat we haar in een taxi naar haar familie hebben gezet. De familie van de man hebben we nog niet kunnen lokaliseren. Ik ben kapot, maar zit nog vol adrenaline weer op de fiets naar huis. Nu pas begin ik me af te vragen hoe het gaat werken met de Oekraïners samen. Kan dit überhaupt wel? Ben ik, zoals gewoonlijk, te enthousiast geweest? Waar gaan ze ná die paar dagen naartoe? De opvang in Nederland zit tot de nok toe vol. Zoals altijd zullen we het maar gewoon dag voor dag moeten bekijken. Eerst slapen.

*

Het whiteboard waar we gisteravond alle namen en beschikbare kamers op hebben geschreven om mensen zo efficiënt mogelijk naar een kamer te begeleiden, staat nog pontificaal in het midden van de hal van het oude belastingkantoor. Ik heb nauwelijks geslapen. De adrenaline wilde maar niet zakken en de vragen ook niet. In mijn hoofd bleef het onrustig. Doen we hier wel goed aan? Hoe nu verder? Later deze ochtend word ik verwacht op het gemeentehuis

voor een afspraak met de burgemeester om de gebeurtenissen van gisteravond te bespreken. Daarna staat er een persconferentie gepland waarop de burgemeester tekst en uitleg zal geven over de genomen stappen.

Buiten zie ik kinderen in de geïmproviseerde speeltuin op onze buitenplaats spelen. Ik herken een aantal kinderen van de groep uit Ter Apel. Ze spelen nu samen met de Oekraïense kinderen. Ik weet dat het taaltechnisch onmogelijk is, maar van een afstand lijkt het alsof ze hele gesprekken met elkaar voeren. Kinderen kennen geen grenzen. Ze zijn helemaal niet bezig met de vraag waar het andere kind is geboren. Als het klikt, dan klikt het. Meer hoeven ze niet te weten. Hun vrolijke spelen geeft me een goed gevoel. Dit was de juiste keuze. Als kers op de taart krijg ik een appje waarin staat dat de man die gisteravond in een andere bus werd gezet dan zijn gezin, weer met zijn vrouw en zoontjes is verenigd.

Opgewekt ga ik naar het gemeentehuis. Daar weet de burgemeester inmiddels dat de aanleiding voor de komst van die twee volle bussen een administratieve fout is. Heel vervelend, maar er is nu weinig meer aan te doen, dus hebben we het vooral over hoe nu verder. Ik vertel de burgemeester over de kinderen die samen spelen, maar ook over de Oekraïners die gisteravond uit hun bed kwamen om de nieuwelingen mee op te vangen. Hoe we met z'n allen iedereen voor twaalf uur in bed kregen. Het was een bijzondere avond. 'Ik denk dat ze kunnen blijven, ook als het langer dan een paar nachten duurt!' We zullen goed moeten gaan kijken hoe we dit gaan doen, ook in samenwerking met het COA, want normaal regelen die de vluchtelingenopvang. Maar ik ben hoopvol en optimistisch. Wij kunnen dit. En waarom niet?

De burgemeester laat wat ik heb gezegd even bezinken en zegt dan: ‘Wat mij betreft blijven ze voorlopig, maar ik kan dat niet alleen beslissen.’

Ik knik, blij met haar vertrouwen.

‘Dan gaan we zo maar naar beneden. Ben je er klaar voor?’ vraagt ze.

‘Waarvoor?’ vraag ik niet-begrijpend.

‘Het lijkt me goed als we de persconferentie samen doen.’

Ik aarzel, want hier was ik niet op voorbereid. Tegelijk sta ik volledig achter deze beslissing; dan moet ik mezelf ook laten zien.

Dus zit ik niet veel later naast de burgemeester aan een tafel. In de raadzaal van het Osse gemeentehuis hebben alle cameraploegen hun apparatuur klaargezet. Voor me zie ik verschillende mensen achter hun camera's en microfoons bewegen. NOS, SBS6, Omroep Brabant, lokale journalisten, ze zijn er allemaal om te horen wat er zich gisteravond nou precies in het gemeentehuis van Oss heeft afgespeeld. Ik word me erg bewust van mezelf in aanwezigheid van al die pers. Nerveus pluk ik aan mijn simpele blauwe T-shirt. Zie ik er niet iets te casual uit voor een persconferentie? Nou ja, het moet maar zo. Het gaat om de boodschap, toch?

Even later start de burgemeester de persconferentie met een samenvatting van alle informatie die we hebben. Daarna vertel ik aan de journalisten dat we blij zijn dat we de mensen gisteravond een warm welkom hebben kunnen bieden en dat de gemeente Oss geen onderscheid maakt tussen vluchtelingen uit verschillende herkomstlanden. Daar kunnen we als gemeente trots op zijn. Dan volgt er een spervuur aan vragen aan de burgemeester en mijzelf. Terwijl ik luister en af en toe vragen beantwoord, besef ik

ineens wat een immense taak er vanaf nu op onze schouders rust. We zijn geen professionele organisatie die gespecialiseerd is in vluchtelingenopvang, maar een stichting die tot voor kort alleen evenementen organiseerde. Dat is wel even wat anders. Door deze gebeurtenissen nemen we de verantwoordelijkheid voor het dagelijkse wel en wee van honderden mensen op ons, wellicht zonder dat we daar echt klaar voor zijn. Dan denk ik aan de kinderen die vanochtend gezellig samen op de buitenplaats aan het spelen waren, en meteen voel ik de energie weer stromen. Langzaam keert mijn vertrouwen terug. Dit wordt een groot avontuur, en ik heb er zin in!

Een andere wereld

In een periode waarin ik zocht naar wat het volgende hoofdstuk zou worden na jaren in Los Angeles, nam ik een impulsieve beslissing. Daarmee stapte ik een totaal andere wereld binnen. Een wereld waarover ik nauwelijks iets wist, waar ik niemand kende. De wereld van mensen die op de vlucht zijn en op een nieuwe plek moeten landen.

Naar Leros

EIND 2015

Mijn amandelen zijn eruit gehaald en jeetje, wat doet dat pijn. Hoe ouder je wordt, hoe meer pijn het doet, zeggen ze, en dat is niet gelogen. Na ongeveer acht jaar in Los Angeles te hebben gewoond, ben ik weer terug in Nederland. Omdat ik nog geen plek voor mezelf had gevonden en die amandelen er echt een keer uit moesten, lig ik bij mijn ouders thuis op bed televisie te kijken. Ik zap langs de kanalen, maar vanwege het vroege tijdstip kom ik iedere keer weer op een herhaling van het nieuws. ‘Syrische vluchtelingen blijven de oversteek met rubberbootjes maken, ondanks de gevaren.’ Beelden van toeristen op een Grieks strand die met een boek op een ligbed liggen te genieten van de zon. Op nog geen honderd meter daarvandaan kruipen de vluchtelingen letterlijk uit het water. Een enkeling kijkt nieuwsgierig toe. *Wat gebeurt hier?* Het is een bizar tafereel. ‘Een paar maanden geleden spoelde nog een driejarig kind aan op het strand in Turkije.’ Aylan Kurdi. De foto van het dode jongetje werd wereldnieuws. Met zijn gezicht in het zand in de branding.

Een spijkerbroek, een rood shirt. Als je snel keek, leek het alsof hij sliep. Een agent maakte notities en tilde toen het dode lichaamje op. Een persfotograaf legde het vast en die foto ging de hele wereld over. Een driejarig kind dat met zijn ouders een burgeroorlog in zijn thuisland Syrië ontvluchtte, eindigde dood op het strand en werd ongewild hét beeld van de vluchtelingenproblematiek. Ik heb de foto ook gezien, vreselijk. Het is een harde foto, die veel tweegbracht. Mensen kwamen meer in beweging, internationale politici deden nieuwe beloftes, want dode kinderen op het strand, dat willen we natuurlijk niet. De conclusie die ik trek uit het nieuwsbericht is dat die foto niet zo heel veel heeft veranderd, want de crisis gaat onverminderd door. Het raakt me. Dus klap ik mijn laptop open, op zoek naar meer informatie. Op Facebook kom ik een post tegen van een jonge Britse vrouw, Chantelle, die als vrijwilligster werkt op het eiland Leros. In haar post vraagt ze om vooral geen kleding, eten of zelfs geld te sturen, maar om een ticket te boeken en te komen, want er is hard hulp nodig. Ik vind het een opvallende oproep. Geen geld? Dan moet de nood wel echt hoog zijn.

Wat nou als ik daarheen ga? Griekenland is eigenlijk heel dichtbij. Impulsief stuur ik Chantelle een bericht en vraag haar hoe het precies werkt met vrijwilligerswerk; waar slapen vrijwilligers bijvoorbeeld? Ik krijg direct een bericht terug. Ze vertelt me over een speciale accommodatie bij het vluchtelingenkamp, daar is nog plek. Het kost honderdvijftig euro voor twee weken en ik moet de kamer delen met een andere vrijwilliger. Ze voegt eraan toe dat het fantastisch zou zijn als ik zou komen. De energie begint door mijn lijf te stromen. Ik ga wat rechter op het bed zitten. De volgende website die ik bezoek is Google Flights. Een vlucht naar Griekenland is te doen qua prijs. Zonder er ver-